

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 2. julija 1937.



Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

„Slovenska Matica“ pred novimi nalogami

I.

V petek 25. rožnika tega leta je bil občni zbor »Slovenske Matice«. Občni zbori te naše leposlovne in znanstvene ustanove vzbujajo že veliko let le malo zanimanja slovenske javnosti, ko nasprotno vendarle zanimajo n. pr. občni zbori »Hrvatske Matice« vsaj hrvaške književnike pa tudi hrvaško občinstvo, čeprav imajo Hrvatje že zdavnaj tudi svojo akademijo znanosti in umetnosti. Vseeno je bil pa letošnji občni zbor »Slovenske Matice« bolj zanimiv kot so bili občni zbori v prejšnjih letih in je bila tudi udeležba na njem večja kot po navadi.

Pokazala se je potreba, da »Slovenska Matica« razširi svoje področje.

Predsednik dr. Dragotin Lončar je zato že v začetnem govoru omenil gibanje, ki stremi za tem, da bi se izvršila pri »Slovenski Matici« izprememba. Dr. Dragotin Lončar je omenil, da je bila »Slovenska Matica« svoje dni edino slovensko društvo za leposlovje in znanost in si je pridobila na tem področju veliko zaslug. Po preobratu so pa nastale nove organizacije, zaradi česar je stopilo na dan vprašanje, če naj se izpremene »Matične« pravila. Ko je postalo vprašanje »Slovenske akademije znanosti in umetnosti« pereče, so bila leta 1927 izpremenjena stara pravila »Slovenske Matice«. V teh pravilih je pa naveden kot edini namen društva še vedno izdajanje knjig kulturne vrednosti, izvirnih ali pa prevodov. Tudi dandanes je ta namen »Slovenske Matice« še vedno potreben, čeprav je današnji dan res vse zadosti novih založništev, ki izdajajo nepričakovano veliko prevodov, vmes pa tudi izvirne stvari. »Slovenska Matica« izdaja lahko večja dela, ki jih podjejniki ne morejo, in pa po neprimerno nižji ceni (za 50 dinarjev po 4 knjige), ker »Slovenski Matici« ne gre za dobiček, ampak krije izgubo z dohodki svojega premoženja in pa iz stare zaloge knjig. »Slovenska Matica« izpolnjuje in bo izpolnjevala svojo nalogo tako, da brani in bo branila slovensko izročilo, veljavo slovenskega jezika in slovensko celotnost. Izogiba se pa in se mora izogibati obravnavanja dnevnih vprašanj. »Slovenska Matica« se je pa brigala tudi sicer za slovensko kulturno potrebo: iz njenega kroga je izšlo gibanje za »Slovensko akademijo znanosti in umetnosti«, prav v zadnjih časih pa tudi ustanovitev »Društva duševnih delavcev«, sodeluje tudi pri akciji za pridobitev in ureditev Prešernove rojstne hiše, prav tako glede Jurčičeve rojstne hiše, briga se za postavitev spomenika dr. Tavčarju in varuje več podobnih skladov. Predsednik dr. Lončar je pa omenil tudi vlogo petih mladih slovenskih kulturnih delavcev Fr. Petreta in tovarišev, ki zahtevajo, da bi »Slovenska Matica« razširila svoje delo tako, da bi 1. priredila vsako leto teden slovenske knjige, 2. prirejala tudi glasbene festivale s slovenskim poudarkom, 3. prirejala razstave slovenske oblikujoče umetnosti v tujini, posebno pa še 4. razstave slovenske knjige v tujini. Dr. Lončar je poudaril, da je že na občnem zboru »Slovenske Matice« prosinca 1. 1935 postavil društvenik dr. J. Regali predlog po § 6 b društvenih pravil, da bi »Slovenska Matica« razširila področje in bi ustvarila »odsek za slovensko kulturno propagando«, da bi se začela tujina bolj zanimati za slovensko kulturno delo in imela pravilna poročila o slovenskem kulturnem snovanju. Za prirejanje festivalov je pa poklicana »Glasbena Matica«, za prirejanje razstav oblikujoče umetnosti pa mogoče »Narodna galerija«. »Slovenska Matica« se pa ne brani razširiti svoje področje, vendar je pa potrebno, da njen namen ostane izdajanje književnih del.

Po poročilu tajnika Josipa Vidmarja, ki je med drugim poudarjal, da ima v resnici »Slovenska Matica« namen in dolžnost brigati se za ta književna dela, ki so v zvezi s slovenstvom, in po

poročilu blagajnikovega namestnika se je začelo, potem ko je bil izvoljen odbor in nadzorstvo, razpravljanje o nalogah »Slovenske Matice« v prihodnosti.

Društvenik dr. J. Regali je najprej omenil, da se je njegov predlog na občnem zboru Slovenske Matice dne 28. I. 1935 glasil takole:

»Slovenska Matica naj bi priobčevala tudi sestavke in poročila o slovenskih kulturnih ustvaritvah in o slovenskem kulturnem gibanju kot izredna knjižna izdanja v smislu § 3 društvenih pravil in naj bi taka poročila priobčevala tudi v zamejnih publikacijah, kolikor bi bilo to mogoče. Organizirala naj bi tudi priobčevanje prevodov iz slovenske književnosti v tujih jezikih v tujini. V ta namen naj Slovenska Matica ustanovi poseben odsek za slovensko kulturno propagando, v katerem naj bi bile zraven odbornikov Slovenske Matice tudi druge za to sposobne osebe, ki imajo pregled o slovenskih kulturnih ustvaritvah in pa zvezo s časopisjem in založništvu drugih narodov. V ta namen pa naj bi preuredila oz. izpopolnila društveno pisarno in vstavila v predračun vsako leto 20.000 dinarjev.«

Nato je dr. Regali, ki ni bil ob pravem času obveščen o dnevu letošnjega občnega zbora, da bi mogel staviti predlog po § 6 b društvenih pravil, predlagal nasvet novemu odboru ter je poudarjal, da ima »Slovenska Matica« zastarela pravila, ker je v pravilih navedeno kot namen društva le književno izdajanje izvirnih slovenskih knjig in pa prevodov. Sedanje razmere, v katerih je slovenski narod, zahtevajo, da se področje Slovenske Matice močno razširi. Založništvo je v zadnjih 10 letih nastalo v Sloveniji vse polno, knjižni trg je popolnoma preplavljen ter so zasebna založništva veliko agilnejša in iznajdljivejša, kot je Slovenska Matica. Akademsko založba n. pr. je izdala celo vrsto knjig, ki bi jih bila poklicana izdati Slovenska Matica, pa tudi druge založbe in knjigarne izdajajo izvirna dela, tudi znanstvena, posebno pa najrazličnejše prevode iz svetovnih slovstev. Res je, da so knjige »Slovenske Matice« cenejše kot dela, ki jih izdajajo zasebna založništva, vendar pa tudi zasebna založništva dobe dovolj odjemalcev po višjih cenah. Zato je nujno potrebna izprememba pravil Slovenske Matice. Omenjal je še enkrat že na občnem zboru 28. I. 1935 postavljeni predlog, da bi Slovenska Matica ustanovila poseben odsek za slovensko kulturno propagando. Škoda pa, da do danes ni bilo v tem pogledu storjenega ničesar, čeprav gre čas že čez nas.

Pravila Slovenske Matice bi bilo treba tako izpremeniti, da bi bil namen Slovenske Matice ne le izdajanje knjig, ampak da bi imela Slovenska Matica tudi naloge:

1. da skrbi za pravilno razdelitev slovenskega književnega ustvarjanja in književnega dela z nasveti zasebnim založnikom in avtorjem. Zasebna založništva izdajajo danes brez vsakega načrta in ne da bi vedela za programe drugih založništev izvirnike in prevode.

V tem pogledu je potrebno delo po načrtu zato, da ne bo občinstvo obremenjeno z nepotrebnimi stvarmi, potrebnih pa ne bi dobilo. Tudi avtorji naj bi prejimali iniciative za dela, ki so nam potrebna, posebno ki zadevajo slovenstvo, od Slovenske Matice, ki bi jim eventuelno poiskala tudi založnike, če bi jih sama ne mogla izdajati, ali pa bi izposlovala zase ali za druge založnike, zlasti za monumentalna dela tudi podporo javnih korporacij.

2. da skrbi za slovensko kulturno propagando v zamejstvu na ta način, da stopi v zvezo z izdajatelji leksikonov tujih velikih narodov in revij velikih kulturnih narodov v Evropi in poskuša doseči, da bi se ti obračali le na Slovensko Matico zaradi vseh sestavkov, ki jih prinašajo leksikoni

in velike kulturne revije o Slovencih. Kako napačne podatke prinašajo sedaj tuji leksikoni pa tudi revije o Slovencih, je znano in bo to v odločilnem trenutku za slovenski narod velika škoda. Slovenska Matica naj bi skrbela tudi za priobčevanje prevodov slovenskih književnih del v tujih jezikih v tujini.

3. da skrbi za to, da se bodo zbirali vsi podatki ki jih objavlja tujina o Slovencih, t. j. tudi o uspehu slovenskih oblikujočih umetnikov, glasbenih umetnikov in pevcev, gledaliških umetnikov, znanstvenikov in leposlovcev v tujini. Teh podatkov dosedaj ne zbira nihče, tudi državna licejska knjižnica v Ljubljani ne, ker zbira le časopise in knjige, ki izhajajo v tuzemlju in za posebne nakupe nima sredstev.

Društvenik dr. Mrak je predlagal, naj bi Slovenska Matica začela takoj pripravljati izdajo slovenskega stvarnega slovarja. Dokazoval je s primeri, kakšno nasilje se dela slovenščini z mehaničnim prevajanjem tujih besed, ko nima prvič prevajalec o bistvu stvari jasne predstave, drugič pa ne pozna dobro besedišča lastnega jezika. Tu bi mogel pomagati pred vsem stvarni slovar z risbami.

II.

Kakšna napačna poročila izhajajo dostikrat o slovenskih kulturnih stvarih v tujini, smo že nekajkrat omenili v »Sloveniji« in smo, kolikor smo mogli, take strahovitosti tudi zavračali. Omenimo le n. pr. samo poročilo, ki ga je priobčilo pred dvema letoma pariška umetnostna in znanstvena revija »Les Nouvelles Littéraires« o »Jugoslovanski književnosti«, ki smo ga v »Sloveniji« deloma priobčili v prevodu, v katerem je bilo duhovito omenjeno med drugimi strahovitostmi — dejstvo, da živi samostojna slovenska književnost že 400 let, je pisec tega sestavka, neki Ivo Barbitec popolnoma zatajil in je izbrisal slovensko književnost iz zgodovine in iz sedanjosti — tudi to, da je Adam Bohorovič napisal slovnico slovenskega »dialekta« in da se je potem Vuku Karadžiću posrečilo po mnogih bojih ustvariti enotni »jugoslovenski« jezik, pri čemer so mu pomagali Dalmatince Kačić, Slovenec Relkovitch (?!), Obradović, Gaj, Vraz in Bleiweis (?!) in da so pisali v tem enotnem jeziku Njegoš, Prešeren, Radičević, Jakšić, Preradović, Kranjčević, Jenko in Aškerc, Vidrić, Kette in Župančić. Podobna poročila o naravnosti nezaslišano napačnih podatkih o slovenskih zadevah v tujini so prinašali tu in tam tudi drugi slovenski časopisi. Toda po toči zvoniti ne pomaga dosti ali pa nič. Treba je, da skrbimo Slovenci sami, da nas zamejstvo spozna in prizna. Celo češki »Slovník naučný«, ki sedaj izhaja, je priobčil o slovenski književnosti precej površne podatke, še bolj površne pa novi nemški Herderjev leksikon. Prav to velja za francoska leksikalna dela. Sodobni človek pa črpa informacije o tujih narodih in kulturah iz leksikonov in enciklopedij. Vsi narodi skrbijo za svojo propagando v tujini in žrtvujejo zanjo velikanske vsote. Zgledno delajo v tem pogledu n. pr. Čehi. Pri nas pa ne le, da se nihče ne briga za to, da bi nas poznala in zato upoštevala tujina, dajemo svojim nasprotnikom, da slovenstvo v tujini naravnost smešijo.

Tudi doma nam je potreben nekakšen načrt za kulturno ustvarjanje. To pa zato, da se ne cepijo naše skromne moči brez potrebe in da sredstva, ki jih žrtvuje slovenski narod današnji dan za književno produkcijo — žrtvuje pa sorazmerno več v ta namen, kot marsikateri drugi narod — uporabimo pravilno in dosežemo na najbolj ekonomski način najboljše uspehe.

Prepričani smo zato, da bo Slovenska Matica storila vse, kar bo mogla za slovensko kulturno propagando in tudi za ureditev slovenskega književnega dela po načrtu. Prepričani smo tudi, da bodo pri tem Slovenski Matici pomagali vsi tisti slovenski razumniki, ki so za to pomoč sposobni in poklicani, ker gre za hudo važno dolžnost!

Modna blago!!!

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ogledala, ščetke, turistijske potrebščine dobite na j c e n e j e

pri Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Dr. I. Š.

Zaradi zastave

Med »Jutrom« in »Slovenecem« se je razvila v zadnjem času srdita izmenjava misli glede pomena državne zastave. Podoba je, da je bil kos državne zastave pri dveh priložnostih orodje razračunavanja med pripadniki nasprotnih struk, v imenu katerih hočeta navedena dnevnika predstavljati glasili.

»Jutro« je v uvodniku z dne 23. 6. t. l. našlo nekaj dejstev, ki jim s politično-zgodovinskega zreliska nikakor nečemo odreči zanimivosti. Nasprotno glasilo se je maščevalo takoj naslednji dan. Mišljenje prvega je v glavnem, da je z zakonom z dne 3. 10. 1929, podpisanim tudi od dr. Korosca, stopila modro-bela-rdeča zastava na mesto vseh »plemenskih« zastav, tako da ni samo državna »uradna« zastava, temveč vsenarodna, t. j. »narodna«, ker smo pač samo en narod. »Slovenec« temu mišljenju ne nasprotuje, saj smo priče, da piše v zadnjih dveh letih včasih o »državnem narodu« (res pa je tudi, da piše drugič spet o »državnih narodih«), pravi pa, da tiči oskrbitev državne zastave v tem, da hoče z njo kaka politična klika demonstrirati proti vsemu državnemu narodu.

Iz teh bistvenih izvlečkov obeh mišljenj smemo razvideti, da se vodi izmenjava misli po stari navadi tistih, ki hočejo še vedno predstavljati nekakšno »javno mnenje«, v jarku poleg glavne ceste, namesto na sami glavni cesti. Oba nasprotnika imata svoj prav, in prav na ta »prav« si medsebojno sploh ne odgovarjata. Vsak potiska v ospredje nove razloge, ki se ne tičejo že povedanih, na navedene razloge pa preprosto molči. Uspevek take izmenjave misli je še bolj trdno prepričanje, zvestih pripadnikov enega ali drugega lista, da ima samo njegovo glasilo prav. Tako ne pridemo nikoli na čisto.

Ko skušamo v korist slovenske stvari, ki bi bila težko ogrožena, če bi se udomačil vtisk, da je slovenska zastava znamenje pripadnosti k določeni stranki, dognati, v čem je vprašanje, moramo seči po osnovnem predmetu. Ta pa ni v ugotovitvi, ali je državna zastava istočasno tudi narodna, ali v iskanju demonstrativne volje, temveč v dejstvu, da enega državnega naroda preprosto ni. V zavesti Slovencev, Hrvatov in Srbov ga ni. Ko ga tam ni, ga ne more ustvariti noben dekret.

Že vidovdanska ustava je uvedla modro-belo-rdečo trobarvnično kot državno zastavo. Državnost te zastave je obstajala v vrstnem redu treh barv, iz katerih je sestavljena narodna zastava tako Slovencev, kakor Hrvatov in Srbov, toda tako, da tega vrstnega reda nima nobena od narodnih zastav. To zastavo je razglasila tudi oktroirana ustava za državno, diktatura pa državne zastave sploh ni določila, pač pa narodne prepovedala. Dodatno je poleg državne zastave dovolila edino le srbsko zastavo, in sicer po ovinku: to je uradna zastava srbske pravoslavne cerkve. Pri obstoječem redu imamo torej samo dve »uradni« zastavi, ki se smeta tudi razobešati »uradno«: državno in srbsko.

Prav predpravica, ki so si jo Srbi izposlovali v obliki srbske cerkvene zastave, je dokaz, da državna zastava ni istočasno narodna. Če bi to bila, bi morala biti tudi srbska cerkvena zastava taka kot je državna, namesto tega pa vidimo, da ni, in še to, da se cerkev sama ne imenuje »jugoslovenska«, temveč srbska. Tako pridemo do spoznanja, da je bila uvedba državne zastave namesto narodnih z zakonom z dne 3. 10. 1929

Politična zgrešenost vidovdanske državne zastave se izdaja ravno v tem, da sploh ni bila sposobna izpodrinuti narodnih zastav. Ne gre tu za pogrešanje kakšnega predpisa, ki bi narodne zastave že tedaj izpodrinil, temveč za to, da ni bilo pri nobenem izmed državnih narodov le najmanjše sledi volje, da bi se zaradi državne zastave odpovedal narodnemu znamenju. Nasprotno: vsak izmed narodov se je svoje zastave še bolj oklenil. Jugosloveni, tedanji in današnji, pa, namesto da

bi iz tega dejstva skovali spoznanje, da njihova nacionalna kemija nima upa zmage, so se polastili državne zastave zato, da z njo v roki kažejo na svoje strankarske nasprotnike kot na nasprotnike in rušitelje države. Njihovi neugnani abotnosti ni prišlo še do danes na misel, da zapirajo oni sami s takim ravnanjem državni zastavi vsako pot do srca v narodih. Jugoslovenom je državna zastava agitacijski plakat, kadar gre za glasove volilcev, njim je državna zastava dekoracija dvorane, v kateri prirejajo svoje politične shode, njim je državna zastava blazina vseh mogočih nacionalnih znamenj na obleki, njim je državna zastava — junakom! — varno zavetje, za katerim počenjajo svoje politične neumnosti. Državna zastava jim sicer ni edino tako sredstvo, še po bolj

Za resno premišljanje

Sloveniji se obeta, da bo morala po sili razmer, ki se iz leta v leto slabšajo, prav resno pomisliti na svojo gospodarsko bilanco. Pa ne samo na tisto bilanco uradnih števil, ki so nam jo dajala doslej društva naših bank in zadrug, katerim je šlo pri obračunu vedno za olepšanje dejanskega stanja in za lastno hvalo. Zdi se, da je temu pojmovanju gospodarske kontrole pri nas enkrat za vselej odklenkalo. Seveda se je že davno nehalo tudi tisto hvalisarsko poročanje. Razmere so naredile kratek obračun z njim. Naše banke in druga velika podjetja z borzo vred so morale zapreti svoje statistične predale, naše zadruge so utihnile za velikimi izgubami. Tako smo že dolgo popolnoma brez prave, celotne gospodarske statistike.

Pač, imamo statistiko. Ne sicer svoje in kontrolirane za našo banovino. Ne. Takšne statistike mi nismo vodili. Najbrž nam, ki smo »bogati«, ni bila potrebna. (Trgovska zbornica je baje vodila nekaj pregled do leta 1926.) Zato tudi naša banovina še ni utegnila uvesti svoje statistike. Prihaja pa zdaj naenkrat taka statistika od drugod in prihaja takšna, da je za nas jo. To pa je uradna statistika davčnega oddelka pri belgrajskem finančnem ministru, in njene številke so tako črne za Slovence, da bi človek ob njih skoraj ves začuden pričel verjeti, da niso te številke nič zlagane in olepšane, marveč da so popolnoma točne.

Statistični pregled lanskih davkov vseh oblik je bil uradno pravkar objavljen in še kaplja po časopisnih izvlečkih v javnost. Tako so naši ljudje vendarle zvedeli nekaj števil. Naša sreča, za vsakogar osebno namreč, je, da teh števil na prvi pogled vsi ne razumemo.

Tako beremo n. pr. v teh pregledih (navajamo po »Trgovskem listu«):

Pohvala finančnega ministra davčnim uradnikom. Več davkov vplačanih kakor je določal državni preračun.

Zadnji »Finansijski zbornik« objavlja pohvalo fin. ministra vsem finančnim organom za njih uspešno delo pri izterjavanju davkov. V svoji okrožnici pravi fin. minister med drugim:

Po pregledu vplačanih davkov za dobo april 1936 do marca 1937 je bil dosežen z ozirom na državni preračun pri posameznih vrstah davkov naslednji odstotek:

pri neposrednih davkih	102.44%
posrednih davkih	102.92%
izrednih davkih	91.21%
užitninah	101.82%
taksah	100.01%
carinah	119.05%
dohodkih Državne hipotekarne banke	84.49%
Poštnice hranilnice	118.31%
Državne tvornice sladkorja	114.68%

Ti rezultati pa še niso definitivni, ker veljajo le za preračunsko, ne pa tudi za računsko dobo, vendar moremo biti z njimi zadovoljni, pravi namreč finančni minister.

Ti ugodni rezultati plačevanja davkov, pravi nadalje finančni minister, dokazujejo, da so se gospodarske razmere znatno izboljšale in da so na drugi strani organi, katerim je poverjeno pobiranje državnih davščin, pravilno razumeli svojo dolžnost.

Jasno je, da so vsi finančni organi storili svojo dolžnost. Vsi so pokazali veliko vestnost in pridnost. Zlasti pa zaslužijo priznanje vsi starešine uradov.

Kot fin. minister, kateremu je zaupana vrhovna

okusnih posezajo, in v vzklikih, s katerimi si vli-vajo poguma, se ta najbolj okusna stalno zrealijo.

Po našem mnenju je državna zastava v rokah nacionalnih jugoslovenov, ki pričakujejo svojega generala, njihovo zasebno znamenje in ne več državna zastava. Zato bi morali nacionalni jugosloveni, če imajo o svoji lastni politični smeri res čisto mnenje, izposlovati prepoved in kaznivost uporabljanja državne zastave po zasebnikih. Za nas je to vprašanje preprosto: katera je slovenska narodna zastava, vemo. Zato nočemo, da postane še ta plen enako izvedene miselnosti, po kakršni je postala državna zastava plen jugoslovenov. Slovenski narod sam je tudi edini činitelj, ki si bo izbral znamenje, v katerem bo videl državo. In nihče drugi.

uprava nad resorom finančnega ministrstva, šteje zato za svojo dolžnost, da izreče vsem finančnim organom za njih delo polno priznanje.

Posebno ugodno pa je, da je bil ta uspeh dosežen na reden način brez večje uporabe eksekutivnih odredb, ki so se uporabljale prej.

Konec svoje zahvale izreka finančni minister svoje pričakovanje, da se bodo ozirali tudi v bodoče finančni organi le na predpise zakona in da bodo pri občevaranju z ljudstvom pokazali vedno takt in lepo obnašanje.

Minilo je torej leto povečanih dohodkov iz davščin. To povečanje je doseženo v letu prvega vidnega izboljšanja v jugoslovanskem gospodarstvu in toliko je tudi povečanje davčnih dohodkov realno ter v redu, čeprav morda izboljšanje le ni doseglo tolike mere kot davki. Žal pa se v Sloveniji niti majhno izboljšanje gospodarstva ne da ugotoviti, kar je pokazalo že poročilo same banske uprave o padcu narodnega dohodka Slovenije v letu 1936. V skladu s tolikim poslabšanjem našega gospodarstva bi torej smeli zahtevati, da se davki znižajo, ne pa zvišajo. Dalje: v očitnem nasprotju s tem padcem našega gospodarstva so pa bili doseženi pri pobiranju davka tudi v naši banovini znatni poviški, kot jih prikazuje gornji pregled. Ni namreč dvoma, da je bil davčni aparat najostrejši spet v Sloveniji, kar bi se gotovo dalo dokazati iz nadrobnejšega pregleda. Za danes objavljamo le še uradne podatke.

Že lanski skupni davčni dohodki so pokazali, da je Slovenija še vedno neprimerno bolj obremenjena ko ostale banovine. V primerjavi vidimo: 2. da so po banovinah znašali davčni dohodki države:

	l. 1936	l. 1935	razlika
	v milijonih din		
Belgrad	325.4	301.3	+ 24.1
dravska	274.3	265.6	+ 8.7
moravska	100.8	88.5	+ 12.3
vardarska	86.6	76.4	+ 10.2
zetska	54.6	47.0	+ 7.6
donavska	516.1	460.2	+ 55.9
primorska	52.5	46.2	+ 5.8
drinska	119.0	110.1	+ 8.9
vrhaska	43.6	37.6	+ 6.0
savska	525.1	437.9	+ 87.2

Ta statistika je dokaz, da so se naši davki povečali, čeprav so se relativno skoraj najmanj povečali, namreč v odstotkih. Najbolj so se povečali v savski banovini. Toda tu je bil vzrok že znano dejstvo, da prej v savski banovini ni bilo reda in stroge kontrole, še manj seveda v vzhodnih krajinah, kjer so bili navadno velikanski zaostanki, medtem ko jih pri nas ni bilo. Nasprotno: pri nas je davčni aparat vselej, vsa leta redno in strogo deloval, tako da je prava krivica zviševati davke tudi pri nas. Tem bolj krivično seveda, če upoštevamo, da je drugod narodni dohodek res narasel lani za 4 milijarde, pri nas pa padel. In še očitnejša postane krivica, če upoštevamo, da je bila drugod rekordna letina, pri nas pa slaba in da je torej povečanje dohodka pripisati kmetijsko, žitno bogatim banovinam, ne pa naši. Še več. Naša banovina je imela kot kupovalka žita in drugih živil kljub obilni jugoslovanski žetvi celo izgubo, ker so se prav v jeseni cene žita povišale, kakor so se zvišale tudi na svetovnem trgu. Te postavke se pri nas država in mi sami premalo zavedamo: vprav ta postavka pa nam najjasneje dokazuje pasivnost slovenskega gospodarstva.

(Konec prihodnjic.)

Težka mora tlači Evropo

»New Statesman and Nation«, ki izraža mnenje angleške liberalne opozicije, piše v številki od 17. junija o mednarodnem položaju v Evropi in pri tem graja neodločno in nejasno smer angleške zunanje politike. V zvezi z zadnjimi obsodbami v Rusiji vidi mogočnost za vnovično aktivnost angleške zunanje politike v smeri, ki bi utegnila koristiti fašističnim državam. Anglija je že od vsega začetka z nezaupanjem gledala na vojaško zvezo med Francijo in Rusijo. Francija, ki se je čutila že zdavnaj ogroženo od Nemčije in v obotavljajoči politiki Anglije ni mogla najti nobene zaslombe za obrambo svojih vzhodnih meja, je iskala

pomoč v Rusiji. S pogodbo pa si je ustvarila zase protitež proti majajoči se versajski politiki. Šele hitlerjevska zasedba Porenja je prisilila Anglijo, da je vzela to rusko-francosko pogodbo na znanje, in obenem zbližala Anglijo in Francijo za skupno obrambo renskih meja. Toda Anglija, seveda tudi Nemčija, nista odnehali s prizadevanjem, da spravi s sveta rusko-francosko pogodbo. Glede na zadnje dogodke v Rusiji bo angleška diplomacija porabila priliko za nove poskuse, da omaže to pogodbo. Angleška diplomacija porablja to priliko, da se skuša približati Nemčiji, in že se pojavljajo glasovi, da Angliji ni nič na tem, kakšne namere

ima Nemčija na Vzhodu. Od hitlerjevske Nemčije upa Anglija na ta način doseči neko »olajšanje« diktatorskega režima, ki bi najbrž obstajalo v tem, da odneha s preganjanjem židovstva in vmešavanjem v španske dogodke. Nevmešavanje v špansko vojno je pač popolnoma brez pomena, saj Franco že ves čas dobiva na razpolago toliko letal, kot jih vojaški krogi štejejo za potrebne, da se zagotovi Francova zmaga.

»Z angleškega stališča bi takšno zbližanje s Hitlerjem imelo namen, odvrniti ga od skušnjave, da bi še nadalje podpiral Mussolinijeve ambicije, ki jih ima na račun Anglije v Sredozemlju. Angleška vlada bi tako končno zrušila misel »kolektivne varnosti«. Izjavljala bi še vedno svojo zvestobo do Društva narodov, na drugi strani pa bi se ponašala, da Anglija nima drugih obveznosti kot varovati zahodne evropske meje in pa čuvati svoj svetovni imperij. Slika, ki je bila razgrnjena pred imperialno konferenco — ki pa ni bila odobrena od vseh dominionov, kar je treba poudariti — je pa tale: prijateljstvo z Nemčijo; vojaška zveza s Francijo, toda samo za zahodne meje; diplomatski boj proti Mussoliniju; razdelitev plena na Vzhodu med Anglijo in Japonsko; načrt samostojne obrambe imperija brez tuje pomoči.

Prav, čemu ne bi bila taka politika dobra? Tako pravi povprečni Anglež, ki dvomi že nad vsako politično smerjo in se boji kakršnekoli politične zveze. Treba je odgovoriti na to, da govorjenje o kaki, zgolj nase navezani obrambi, ne more biti resno mišljeno, razen pri kakem pacifistu in antiimperialistu. Tudi če bi Nemčija pričela z vojno na vzhodu, bi to vpletlo Anglijo v boj, čeprav bi bila obvezana samo na zahodu. Ravno tako bi bilo nesmiselno misliti si, da bi ostalo brez zapletljajev na zahodu ali pa na vzhodu, ako bi Nemčija segla po neodvisnosti Češkoslovaške s tem, da bi izvedla notranji državni udar po Francovem vzoru v Španiji, kar imajo mnogi opazovalci za verjetno. Blum je izjavil, da bi imel napad na Češkoslovaško za napad na Francijo. In če bi se tako zapletla v vojno Francija, bi se zapletla tudi Anglija. Čeprav bi se v tem primeru zopet sestavil kak »odbor za nevmešavanje« in bi tudi Čehe žrtvovali kot so žrtvovali Španijo, je

vprašanje, za koliko časa bi bil s tem odkupljen mir? Francozi so s Čehi po svoji zgodovini tesneje zvezani in oni pravijo »za Sədovo pride Sedan« (Po bitki pri Kraljevem gradu (Sadova) leta 1866 so bili Francozi poraženi in Napoleon ujet od Nemcev pri Sedanu v Ardenih 2. 9. 1870). Z lučjo bi morali iskati angleškega imperialista, ki bi si mogel predstavljati nemško hegemonijo nad Evropo brez angleško-nemških zapletljajev, ki bi vodili do vojne. Nobene osnove za resničen sporazum danes ni; sporazum bi bil mogoč le še v okviru takega Društva narodov, ki bi skrbel za gospodarsko ravnotežje, za mirno urejevanje sporov in za vojaško obkolitev napadalec.

Danes na svetu ni kraja, kjer bi lahko izbruhnila vojna, da ne bi obenem prizadejala koristi angleškega kapitala. Samega sebe bi varal, kdor bi mislil, da se oboroženi imperij more izogniti vojne pri večjih sporih ali pa da se more braniti sam brez pomoči drugih. Angleška diplomacija se danes ne ukvarja z ničimer drugim, kakor z malovrednim mešetarjenjem za lažno prijateljstvo s fašističnimi diktatorji. Pred nekaj meseci so imeli Nemčijo za glavno nevarnost; drugega diktatorja, ki še ni bil zadovoljen z osvojitvijo Abesinije, so kupili s sredozemskim paktom. Ko pa se s tem ni nehalo poseganje Italije v španske dogodke, smo razočarani spremenili mnenje o tem, kje je nevarnost, in sedaj upamo na sporazum s Hitlerjem. Naše zunanje ministrstvo nikakor ne more spoznati pravega bistva teh diktatur. Bila je samo ena pot, da se obdrži mir in samo ena prava pot, da se poskrbi za angleški imperij: bilo je to Društvo narodov, ki bi omogočilo našemu suverenemu imperiju, da ravna tako, kot bi bilo v danem trenutku zanj najkoristnejše in ki bi moglo obenem braniti načelo o zavračanju nasilja in na drugi strani tudi postaviti silo v obrambo zakonitosti. Ker smo to načelo opustili, moramo danes poravnati zoprno gangsterstvo Franca in njegovih zavetnikov. Prišli smo v položaj, da se dobrikamo Hitlerju in nas pri tem zasmehuje Mussolini; obenem se moramo z blazno naglico oboroževati za bodočnost, ki nima drugih izgledov kot na vojno. Potem bomo tudi mi počeli taka barbarstva, kot jih naši državniki, sedaj ko se gode v Španiji, nedvomno prav odkrito obžaljujejo.

kov, na drugi pa opozicija, katere slabost je v tem, da ne more najti skupne ploščadi, kljub temu, da po večini ve, da mora priti do korenitih državnopravnih prenosov.

Od vsega začetka smo poudarjali, da na podstavi nacionalnega unitarizma, ki je samo nova varstvena znamka za stari jugoslovanski centralizem, ne more priti do pravega in trajnega sporazuma med Slovenci, Hrvati in Srbi in s tem ne do pomirjenja v državi. To je tudi sicer tako očitno, da se človek čudi, kako more kdo še zmeraj zatrdjevati javnosti, da mu gre za blaginjo ljudstva in države, pa se obenem pehati za centralizem pod enim ali drugim imenom. Zato je res koristno, če beremo tako razločne besede, kakor jih je napisal I. t. m. »Hrvatski dnevnik«:

»Eno je vendar gotovo, toda to se ne nanaša niti na demokrate niti na zemljoradnike, a to je, da se na podstavi unitarizma, ki je sinonim za centralizem, dr. Maček ne bo nikoli razgovarjal, a kaj šele pogajal. Tisti, ki ne priznajo Hrvatov za narod in ki se hočejo z njim razgovarjati samo kot z delom neke druge narodnosti, sploh ne štejejo.... Nazadnje se nam mora priznati, da mi sami najbolje vemo, kaj smo, pa nima smisla prepričevati nas, da smo povrh še nekaj drugega, a da razen tega nismo popolnoma tisto, kar smo.«

To se pravi, samo dvoje je na izbiri: ali nova ureditev države na osnovi narodne samobitnosti tudi Hrvatov in Slovencev,

Pravi vzrok naše stiske

»Jutro« piše:

»Znano je, da obstaja v Belgradu močna tendenca, da se važnejša industrijska podjetja ne smejo ustanavljati v Sloveniji, češ da je Slovenija preblizu meje. V kategorijo važne industrije pa spada menda prav vsaka industrija.

Vse to je imelo za nasledek, da je zadnja leta, kakor rečeno, prišlo že skoraj do popolnega zastoja ustanovitvenega gibanja v industriji Slovenije, medtem ko se v ostalih delih države spričo ugodnejšega razvoja konjunktura še v naglegem tempu ustanavlja nova industrijska podjetja.

Zdaj, ko je v opoziciji, je torej to zapostavljanje Slovenije postalo tudi »Jutru« jasno. Vsem Slovincem je bilo znano to že davno, davno. In nešteto krat smo zlasti mi opozarjali na to zapostavljanje, pri čemer smo kazali zmeraj in zmeraj na več ko čudno dejstvo, da velja tista bližina meje samo za Slovenijo, ne pa tudi za druge dele države.

A seveda smo prav tako tudi zmeraj opozarjali na to, da bi vsega tega zapostavljanja ne bilo, če bi ne bili jugoslovenci uvedli centralizma, ki je izročil vso moč enemu samemu središču. In da je bil ta centralizem jugoslovensko-nacionalen in da so bili tudi dravobanski jugoslovenci zmeraj udeleženi pri njem. A zlasti seveda smo poudarjali, da je to zapostavljanje in uničevanje Slovenije naravnost v načrtu jugoslovenstva, ki si je postavilo za vodilo našo »tiho in postopno« likvidacijo.

O vseh teh vzrokih »Jutro« še ni zinilo besede. In zlasti ne pove nikoli, da je prav jugoslovanski centralizem iznašel edinstvenost, da je treba za dovoljenje ustanovitve vsake nove industrije posebnega dovoljenja iz Belgrada, dovoljenja.

ki otežujejo slovenskemu podjetniku obratovanje in ga že takoj v začetku težko obremenjujejo, da pa prej nikoli ni bilo takega dovoljenja treba, celo v Avstriji ne.

Kajti to je tisto prekletstvo jugoslovenstva, ki nas tlači in duši. In dokler njega ne odpravimo, ki je vzrok, ne bomo tudi odpravili slovenske splošne stiske, ki je nasledek!

Tujci med nami

Zapisali smo: Mi Slovenci smo narod. Oni drugi ki sami govore o dveh Slovenijah, so pripadniki drugega, jugoslovanskega naroda. Zato so ti drugi tujci med nami. Kajti ni ga, ki bi mogel imeti hkratu dve narodnosti. Za eno se je treba odločiti.

In odločitev se je že izvršila ter ločitev hkratu. Za polno slovensko življenje, za to smo mi Slovenci. Za tiho in postopno likvidacijo slovenstva, za to so jugoslovenci.

Nasprotje torej, ki ne prenaša nobenih mostičkov, nobenega »zmernega« prigovarjanja in pregovarjanja. Nasprotje, ki ne more preiti kedaj v spravo. Ali — ali!

In tujci med nami, ki so zoper nas, naj gredo!

Tudi »Slovenski narod« je te naše besede bral in je kar besen postal. Posegel je v zakladnice malovrhovskega besedišča iz nekdanjih idiličnih farožerskih dni, pa nas zmerja kar na debelo in na počez.

Sicer — kaj naj pa stori v tej svoji umski stiski! Povedati ne ve kaj, kajti logiko naših besed čuti. Ostane samo še zmerjanje.

In podtikanje! Kratko in malo: po »Narodovem« bi se dalo slovenoborstvo iztrebiti s — pol-

Opazovalec

Nesrečni Jevtić

Trije »mušketirji« JNS, namreč Živković, Jevtić in neizogibni Banjanin, so priredili nekakšen shod v Sarajevu, na stavbišču srbske pravoslavne občine. Uspeh v Ljubljani je Živkovića nekoliko zdramil, kajti predmet njegovega predavanja je bila lepota »disciplinirane svobode«, ki ustreza odlično sliki, kadar pade povelje »na mestu voljno«. Toda govorniško rožo shoda si je pripel Jevtić, mesija čuvarstva. Niti Banjanin ga ni prekosil, dasi je s svojim govorom Hrvate neskončno ganil. Govori se, da ga hočejo namestiti za raziskovalca Radićeve politike v današnjih časih.

Kajti Jevtić je našel novo krilatice: s peto ob tla! Znano je, da pomeni ta kretnja izraz volje uveljaviti se ne glede na razloge nasprotovanja. S peto ob tla udariš, kadar poveljuješ. Po njegovem — Jevtićevem — mišljenju bodo »Šumadija« (oh, kako obzirno!), Hercegovina in Črna gora udarile s peto ob tla in rekle: Ne damo in tudi ne za ceno krvi, da bo »pokrajina poleg celote, proti celoti«, »pleme poleg nacije, proti naciji«, da bo za »vsako narečje po ena država«!

Ko je tako krvavo oznanil, da ne »damo, da bodo pokrajine poleg celote«, je našel kar tri — pokrajine. Kar je pa oznanil, je izpregovoril — čujte in strmite — v srbskem narečju. Povežimo vse to in uganimo, da je bil vojni cilj Srbije pred krfsko deklaracijo osvoboditev Hercegovine in Bosne in združitev Srbije s Črno goro zaradi dohoda na Jadransko morje. Jevtić šteje očitno Vojvodino k »Šumadiji«, Kotor in južno Dalmacijo so pa Srbi od nekdaj šteli k Črni gori. Zato se Jevtićev opis neznansko ujema s tistim ozemljem, ki si ga je bivša Srbija želela osvojiti, da ustanovi Veliko Srbijo, v kateri bi imelo svojo državo samo eno — narečje. S krfsko deklaracijo je razširila vojni cilj v osvoboditev južnih Slovanov: Srbov, Hrvatov in Slovencev. Toda Jevtićev opis se neznansko ujema tudi s tistim delom današnjega državnega ozemlja, ki ga jugoslovanski gospodarstveniki oznamujejo za »državno sredino«, v kateri je treba naseliti sploh vso industrijo cele države.

Nesrečni Jevtić je bržčas izblebetal nekaj, česar ne bi bil smel. In, kar je najhujše, osmešil je Živkovića in njegovo »disciplinirano svobodo« ter Banjanina in njegovo »vero v Radića«.

Nesrečni Jevtić, ki ne slutí, kako dober nauk je njegov govor za vsakega, ki misli! Nesrečni Jevtić, ki pred svojim govorom ni prebral izbranih misli, s katerimi je počastil v ljubljanski kazini Živković slovensko »pleme«!

Zoper federacijo

Sklep glavnega odbora samostojnih demokratov, da je treba preurediti državo v federalističnem smislu, sklep, mimo katerega so slovenski listi šli večina precej potihoma, izziva vendar drugod živahno obravnavanje. Najbolj zanimivo in politično važno je seveda, kakšno stališče zavzema vladajoča JRZ v tem pogledu. »Obzor« opozarja zlasti na govor ministra Gjura Jankovića zadnje nedelje:

»Izrecno je naglasil, da JRZ odbija predlog demokratov za federativno ureditev države. Po besedah ministra Jankovića je življenje pod današnjo ustavo za vse lahko, zato pa ne vidi, zakaj bi sedanja ustava motila demokrate in kateri razlogi so jih pripravili, da zahtevajo njeno revizijo. Minister Janković je zlasti naglasil, da hoče JRZ, naj se sčasoma po evoluciji, stvari enoten jugoslovanski narod. V tem pogledu se torej loči JRZ od drugih jugoslovanskih strank v tem, da je ona za postopno evolutivno politiko, ki bo privredla po njenem mnenju do ustvaritve enega jugoslovanskega naroda, medtem ko trdi druge jugoslovanske stranke, da je to gotovo dejstvo. Razloček je torej v taktiki, toda ideal je isti.«

K tem »Obzorovim« besedam in poročilu bi se dalo prav mnogo še dostaviti. Za zdaj naj opozorimo na to, da so zadnje čase tudi drugi jugoslovenci pripravljani, vršiti stapljanje bolj na dolgo roko, tako da tudi v taktiki ni bistvenega razločka. Sicer pa je treba ugotoviti samo še dvoje. Prvič, da bo sestav centralizma vsekakor trajal,

Razločna beseda

Naša notranje-politična ureditev se obravnava zadnje čase bolj živahno, kakor kedaj prej. Pobudo za to sta dala ustavni načrt deveterice in sklep glavnega odbora bivše demokratske stranke. Sedaj iščejo zemljoradniki potov, ki bi vodili iz nacionalne zagate. Množe se tudi pozivi na opozicionalne radikale okoli Ace Stanojevića, ki so bolj in bolj potiskani pred izbiro: ali se odločiti za novo državno ureditev, kakor so jo v načelu pripravljali sprejeti Hrvatje, ali pa nima vaša opozicija nobenega pomena. Tudi vladna JRZ se je že izjavila po svojih najbolj vidnih zastopnikih, o čemer poročamo zgoraj. Izjavila se je seveda za unitarizem oziroma centralizem, za sedanje stanje. Tako je danes položaj že bolj in bolj jasan: na eni strani JRZ in JNS, med katerima vsaj v vprašanjih unitarizma ni bistvenih razlo-

Ali ste poravnali naročnino?

nimi gumbnicami.

No, tudi to podtikanje ni nič novega. Vsak sodi pač po okolju, ki ga najbolj pozna. »Slovenski narod« kakopak po jugoslovenskem.

Kajti ne gre mu v glavo, da bi utegnil kdo delati za skupnost, pa da bi dobičaki od tega ne hotel. Delo Prešerna, Cankarja in drugih — to ni doumljivo za njihove praktične talente.

In seveda tudi ne, da bi utegnil kdo iti za njimi. V teh časih, ko je toliko plačanega in nagrajenega prepričanja na svetu.

Vi zmerjate. Mi pa imamo prav.

„Pohod“ in mi

Že večkrat so nam naši prijatelji zamerili, in zadnjo pot smo prejeli kar tri proteste, čemu da diskutiramo s »Pohodom«, kajti njegove kričeče abotnosti da res ne morejo biti predmet resnega obravnavanja.

Na to odgovarjamo:

Dovoljkrat smo že poudarili, da s »Pohodom« ne diskutiramo. Kajti diskusija — to je obravnavanje z razlogi in protirazlogi, s tehtanjem dejstev, z logičnim umovanjem. Predpostavlja torej, da so na obeh straneh vsaj neki razlogi, ki jih ne ovirajo presojajoči in ocenjujoči razum, ki na prvi pogled, razlogi torej, glede katerih je vredno govoriti, razlogi, ki slone na umovanju, opazovanju in dejstvih.

Pri »Pohodu« iščeš tega zastoj. On samo trdi. Trdi pa samo, kar je njemu prav. Če je tista trditev še tako daleč od resnice — nič ne de! Če je še tako skregana z zdravo pametjo — prava reč! Računa pač, kolikor je sploh tudi tega sposoben, s tistim zakonom množstvene psihologije, da jih bo že nekaj verjelo še takšno neumnost, če jim jo poveš s primerno nacionalno srditim obrazom in če jim jo, na vsa usta kriče, ponavljaš spet in spet.

Prav zadnje naše ukvarjanje z nacionalnimi umskimi pridelki izpričuje to kar najbolj razločno. Saj vendar »Pohod« ni trdil dejansko nič drugega in nič manj, ko da so bili možje, kakor Prešeren in Cankar, duhovno okrepneli nasproti kakemu Vrazu ali Ilesiću, in da na primer Poljaki in Ukrajinci že komaj čakajo, da bi se »stopili« z Rusi v severoslovence — po jugoslovenskem zgledu kakopak — in potem v še »obširnejše« slovansko občestvo.

Včasih pa je le koristno, če se na to umsko podpreništvo velikosrbstva malo bolj določno opozori. Da ni to odveč, dokazuje okolnost, da se kljub vsem takim otipljivim neumnostim more še zmeraj jugoslovenarstvo ščeperiti med nami.

In še nekaj: če ne bi bilo »Pohoda«, bi bilo res težko abotnost jugoslovenskega nacionalizma prikazovati v vsej živi resničnosti. Kajti ta življenjska resničnost govori včasih bolj razločno, kakor še tako dolgo umovanje. In kdor je taka naša opozorila bral, je zasledil lahko marsikaj v njih, kar bi bilo sicer ostalo nepovedano.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Konec julija ali prve dni avgusta 1916 je prejel Franc Bartl pri Okrajni bolniški blagajni ljubljanske nemške pisarnice, ki ga navajam v slovenskem prevodu, kolikor se ga še spominjam:

Reichskommission
der Krankenkassen Österreichs.
Wien VI., Mollardgasse 8.

Wien, ? 1916.

Spoštovani gospod!

Obveščam Vas, da me je včeraj povabil k sebi na zapen razgovor g. minister notranjih zadev princ Hohenlohe. Pri tej priliki mi je naročil, naj mu čim prej sporočim vse želje glede na delavsko zavarovanje, zlasti tiste, s katerimi do sedaj nismo uspeli. V treh ali štirih tednih odide namreč v Karlove Vre, od koder se več ne vrne kot minister. Pred odhodom hoče odrediti, da nadzorovalne oblasti ne bodo delale težav.

Spominjam se, da ima tudi tamkajšnja blagajna več stvari, s katerimi doslej ni uspela. Priporočam Vam, da izrabite priliko in takoj potrebno sklenete. Prepise teh pošljite s kratkim poročilom tudi meni, da jih z našimi in drugimi vred pravočasno sporočim ministru.

Ravnajte, kakor da delate iz lastnega nagiba, o ministrovih vlogi ne pripovedujte nikomur!

Vas najlepše pozdravljam

Laurenz Widholz, s. r.
t. č. predsednik.

To pismo pove mnogo. Enaka zaupna obvestila so dobili opravitelji še nekaterih drugih bolniških blagajn. Tedaj v Avstriji še ni bilo ministrstva za socialno skrbstvo, pa je spadalo socialno zavarovanje v pristojnost ministra za notranje zadeve. Hohenlohe je konec avgusta 1916 v resnici odšel na bolezenski dopust, s katerega se ni več vrnil kot minister.

Omenjena Državna komisija je bila prostovoljna zveza bolniških blagajn vseh vrst. Pripadale so ji blagajne s socialno demokratičnimi upravicami, pa tudi mnogih drugih; zato se v medsebojnem obveščanju navadno niso posluževali naziva sodrug. Na Kranjskem je poleg ljubljanske bila

Prijatelj, Tuma in drugo

Neki naš dopisnik, ki je lahko med vojno zaradi svojega poklica od blizu motril vojno-književno propagando, je pojasnil v naši predzadnji številki Tumovo zmoto glede naslova zbirke vojne literature, ki se je nahajala v dunajski dvorni knjižnici. Poudaril je pri tem Prijateljeve zasluge za slovensko in slovansko stvar in še opozoril na nehvaležnost, ki jo je žel pri nas za svoje nevarno delo. To nehvaležnost je označil kot »der Dank vom Hause Österreich« (hvaležnost avstrijske vladarske hiše), saj je bila habsburška hvaležnost celo med Nemci tako na slabem glasu, da je prišla že v pregovor.

Naš dopisnik je pri tem po pravici domneval, da če že ni vsakemu znan nemški pregovor o habsburški hvaležnosti, da pa vsaj vsakdo ve, kakšna je ta hvaležnost v resnici bila. In tudi mi nismo pričakovali, da bo ta preprosta zadeva rabila še kedaj posebne razlage.

Toda tisti dopisnik »Slovenca« (A. G.?), ki vso stvar razpihuje, te tako jasne stvari ni razumel, ko piše:

Zakaj, vprašamo pisca v »Sloveniji«, naj bi bil postal rajni Prijatelj doma v Ljubljani mrk in zagrenjen zaradi čudne zahvale »vom Hause Österreich«, ko bi mu taka očitna zahvala bila le v čast in ponos?

Kaj naj še rečemo? Nobenega izmed naših bralcev ni, ki bi stvari takoj ob prvem pogledu ne bil pravilno razumel. Zato res ne moremo zameriti svojemu dopisniku, da se mu ne zdi ponavljati take samoobsebnosti. Kar se pa tiče vzrokov Prijateljeve zagrenjenosti, naj se pa »Slovenec« dopisnik le zanese, da jih mi prav dobro poznamo. In prav v našem listu jih nameravamo opisati natančno, da se bo prav spoznalo, kje je bila zasluga, a seveda tudi, kje so bile samo besede in spletke.

Mali zapiski

Prepovedani letaki.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti teletake:

1. »Govor inž. Košutića«;
2. »Kaj hočemo?« s podpisom »Slovenska zemlja«;
3. »Braće Hrvati«;
4. »Potlačeni hrvatski narod«;
5. »Hrvatskoj javnosti grada Karlovca i okolice«;
6. »Hrvati i Hrvatice«;
7. »Hrvatski sveučilištarci«.

Vsi ti letaki so izšli v Zagrebu.

Tugomer Dravobanac

Ko smo svoje dni, za časa najbolj nacionalnega režima, predstavili slovenskemu svetu Janeza Kranjca iz Naprednega vrha, p. Zadnje govne, ki se je pod pritiskom in vplivom razmer začel pisati Tugomer Dravobanac, so bili nekateri jugoslovenci kar hudi. Saj je dravobanstvo čez noč postalo »nacionalna svetinja«, ki naj spodbudi naše slovensko ime.

Toda časi se spreminjajo. Celo »Jutro« že povzema dravobanstvo s posmehljivim naglasom. In ko se prereka s »Slovencem«, ga imenuje zadnje čase že nekajkrat namesto slovensko kratko in malo dravobansko glasilo.

Prav! Toda, drago »Jutro«, sledu le ne boš zbrisalo za seboj. Ta sled pa vodi v dravobanstvo. Torej v nekaj, kar leži slovenstvu ravno nasproti.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z. O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja zbrane spise

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljše narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

včlenjena menda samo še zagorska bolniška blagajna. Komisiji je tedaj predsedoval Laurenz Widholz, predsednik Zveze lesnih delavcev in socialno-demokratični državni poslanec. Ne bom pa trdil z vso gotovostjo, da se je s Hohenlohejem razgovarjal in navedeno pismo napisal Widholz; lahko da je to bil dr. Leo Verkauf, poslovodja zveze, ki je svoje dni tudi bil socialno-demokratični poslanec. Naj je bil prvi ali drugi, na stvari to nič ne spreminja.

Trenutno ne morem reči, če je tedaj Bartl že bil načelnik bolniške blagajne, ali še njen uradnik; funkcionar komisije se je bil pač obrnil nanj, ker ga je poznal iz prejšnjega pogostega pismenega obveščanja z njim in ga je imel za zanesljivega. Že prej ali šele po spredaj navedenem zasebnem pismu je prejela blagajna sama poziv, naj takoj zaprosi za oprostitev svojih vodilnih funkcionarjev od vojaške službe, ker se je komisiji posrejeval doseči to ugodno. Čeprav je oprostitev imela zadeti mene, sem jo odstopil starejšemu Ivanu Mlinarju, ki smo ga podtaknili kot tajnika. Tudi vlogo sem sam napisal.

Ljubljanska Okrajna bol. blagajna je imela dosti zasnov, katerih izvršitev pa je mestni magistrat že v osebnih razgovorih zaviral. Tako n. pr. ustanovitve ambulaterijev, materinske posvetovalnice, kopališča itd., za kar bi bila potrebna posebna zgradba. Tedaj je bila blagajni pod ugodnimi pogoji na ponudbo Žitnikova hiša na voglu Kongresnega trga in Wolfve ulice. Pozneje je sicer prišlo prav, da nakup ni bil dovoljen. Enako je bilo s spremembo zastarelih pravil. Bartl si je mnogo prizadeval, magistrat in deželna vlada pa sta odbijala že samo zamisel. Niti sklicevanje na tržiška, odobrena po tamkajšnjem cesarskem namestniku Hohenloheju, ni zaleglo.

Prejemši pismo me je Bartl obiskal v vojaški bolnišnici rekoč: »Preberi, molči, pa naredi, ker ti je vse že znano.« Dogovorila sva se, nakar sem se lotil dela: spremembe pravil. Opravil sem stvar v dobrem tednu. Zakaj se je predložitev sklepa o

spremembi na odobrenje zavlekla, da je bil odobrilni odlok izdan šele 16. avgusta, mi ni znano, ker sem začel šele leta 1917. tu pa tam zahajati v blagajno. Pobudo za do tedaj zavirano spremembo je dala vsekakor Državna komisija, odobritev sama pa je bila izdana po praksi, ki jo je bil uvedel Hohenlohe.

Površno presojeno je zadeva precej brezpomembna, vsakdanja. Tudi sam sem tako sodil, dokler nisem dobil pogleda v ozadje. Dne 5. oktobra 1918 sem se zaupno udeležil državne konference bolniških blagajn in strokovnih organizacij v Avstriji, ki je zasedala v veliki dvorani Trgovske in obrtniške zbornice na Dunaju. Poslala me je bolniška blagajna, čeprav sem bil vojak. Dopust sem si izposloval ne vem več pod kakšno pretvezo. Mojo pozornost je vzbudilo, da je bil za tako zborovanje določen samo en dan, ko so prej trajala vedno tri do pet dni. Odpeljal sem se skrivaj. Za vsak primer sem vzel s seboj sina Ilyana in Lojzeta; kakor da gremo na izlet. Nismo stopili v vojaški dopustniški vlak Benetke—Dunaj—Budimpešta, ki je vozil s hitrostjo brzega vlaka, temveč v prazen živinski voz tovornega vlaka, ki je tudi vozil dopustnike. Tu smo imeli mir, toda vožnja iz Ljubljane do Zidanega mosta je trajala skoraj 13 ur! Od tu do Pragerskega s potniškim vlakom, naprej z brzim. V Pragerskem sem se skrivaj preoblekel, ker vojakom uporaba brzih vlakov ni bila dovoljena. Za dečka je bila vožnja do Maribora vprav smrtna vožnja. Naval na vlak je bil v Pragerskem tolik, da nista več mogla v voz, pa sta z več drugimi obvisela zunaj na stopnišču, otovorjena s težkimi nahrbtniki, držeč se v strupenem mrazu samo z levico za kovinasti ročaj ob vratih. Komur se še prej ni zdelo, ga je v Pragerskem morala obiti slutnja bližajočega se razpada monarhije. Vojaki vseh narodnosti, z orožjem in brez orožja, vmes ranjenci in begunci; gneča, da bi šivanka ne padla skozi; divje kričanje in razbijanje, tu pa tam strel. Že sem ugibal, ali naj se vrnemo. Toda naprej! Ni mi bilo žal.

(Dalje prihodnjič)